

УДК 378.011.3-051:78.08

Лю Кешуан
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

КРИТЕРІАЛЬНИЙ АПАРАТ І РІВНЕВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СФОРМОВАНOSTІ УМІНЬ СТВОРЕННЯ МУЗИЧНО-ОБРАЗНОЇ ДРАМАТУРГІЇ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкривається основна мета – розробка критеріїв щодо аналізу ефективності сформованості вмінь створення музично-образної драматургії творів, що виконуються студентами на фортепіано під час навчання. Розроблені критерії визначалися на основі теоретичного аналізу сутності поняття музично-образної драматургії. Результатом дослідження стали запропоновані критерії, які практично застосовуються в аналітичній навчальній роботі піаністів.

Застосування зазначених критеріїв сприяє ефективному процесу створення піаністами драматургічних структур. Подальші розвідки стосуватимуться створення відповідного методичного комплексу для забезпечення поетапного формування означених умінь.

Ключові слова: критерії створення музично-образної драматургії творів, майбутні вчителі музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Практика застосування експериментальних педагогічних досліджень вимагає актуалізації отриманих дослідницьких результатів і способів визначення їх ефективності для подальшого застосування та створення теоретичної бази розвитку відповідної проблеми за участю конкретних авторських розробок.

Аналіз актуальних досліджень. Авторський внесок будь-яких педагогічних досліджень містить практичні досягнення, що спирається на визначення адекватного критеріального апарату та його застосування в експериментальній роботі (І. Гринчук, Л. Горбовець, Н. Гуральник, Р. Доніна, Г. Ніколаї, Н. Письменна, ін.). Для визначення критеріального апарату ми виходили із сутності поняття критерій (від грец. *kriterion* – засіб для судження), який представляємо як мірило визначення оцінюваного феномену, за допомогою якого відбуваються процеси оцінювання, типізація, класифікації [8, 248]. Діагностуючи педагогічні явища, ми вивчали, вимірювали й характеризували, на наш погляд, об'єктивні ознаки щодо створення відповідних умінь. Визначаючи критерії щодо їх формування в майбутніх учителів музичного мистецтва, діагностування ефективності цього процесу, ми керувалися загальнонауковими принципами аналізу педагогічних явищ, які передбачають послідовність і системність музично-

освітнього процесу, сучасні педагогічні новації, які передбачають «створення (курсів наш. – Л. К.) проектних дидактичних моделей навчально-виховного процесу, які відрізняються новими підходами, методами навчально-пізнавальної діяльності студентів із розкриття змісту навчальної дисципліни, або оволодіння певною творчою діяльністю (технологією творчого оволодіння фортепіано)» [4, 184]. До таких новітніх технологій творчого ставлення до навчально-пізнавальної роботи ми відносимо і вміння створення студентами музично-образної драматургії фортепіанних творів, які вони виконуватимуть, опановуючи цей музичний інструмент.

Мета статті полягає в розкритті змісту критеріального апарату, характеру його прояву на різних рівнях сформованості означеного феномену та їх розкритті в певних педагогічних умовах. **Методи дослідження** підпорядковані меті й виявляються в розробці адекватних теоретичних положень стосовно створення музично-образної драматургії твору, узагальненні отриманих результатів і розкритті їх практичної значущості.

Виклад основного матеріалу. Критерії сформованості умінь створення музично-образної драматургії твору в процесі навчання гри на фортепіано ми визначали на основі теоретичного аналізу сутності поняття музично-образної драматургії й поетапного процесу її створення як складного феномена та змістових характеристик його компонентів (мотиваційно-творчого, інтелектуально-емційного, композиційно-архітектонічного та самостійно-результативного).

Так, за об'єктивну основу сформованості компонентів умінь створення музично-образної драматургії фортепіанних творів майбутніх учителів музичного мистецтва були взяті розроблені нами *критерії*, а саме: *активність прояву творчо-мотиваційної потреби; результативність мисленнєвої та емоційної діяльності; здатність до творчого конструювання уявних музичних структур творів; змістова насиченість застосування означених принципових складових створених розробок (теоретично та практично).*

Кожному з критеріїв відповідають підпорядковані їм показники:

Активність прояву творчо-мотиваційної потреби передбачає виявлення бажання або небажання майбутніх учителів музичного мистецтва проявляти свій творчий потенціал під час навчання гри на фортепіано, активізувати власну уяву в намаганні створити музично-образну драматургію твору та розкрити свій творчий потенціал.

Означений критерій вимірюється за такими показниками :

- а) міра набуття образно-драматургічних уявлень;
- б) міра націленості на творчу самостійність у пошуку необхідного інформаційного ресурсу.

Результативність мисленнєвої та емоційної діяльності передбачає сформованість стійкого інтересу до аналітичної діяльності, розкриття логіки інтелектуальної роботи, інтуїтивне та спроектоване

емоційне відчуття цілісності музичної форми, створення емоційної драматургії виконуваних творів.

Означений критерій вимірювався такими показниками:

а) логіка побудови та кількість зафіксованих (письмово) прикладів аналітичної самостійної роботи з музичними творами;

б) якість зафіксованих проектів емоційної драматургії піаністично опанованих або прослуханих фортепіанних сонат.

Здатність до творчого конструювання уявних музичних структур творів. Цей критерій виявляє здатність до самостійності у творчому процесі створення драматургічних проектів фортепіанних творів, процес становлення відповідних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Означений критерій вимірюється такими показниками:

а) міра творчої самостійності у створенні музично-образних драматургічних проектів фортепіанних творів;

б) якість виконавської довершеності теоретично створених розробок драматургії творів.

Критерій **змістова насиченість застосування означених принципових складових створених розробок (теоретично та практично)** передбачав виявлення усвідомленості якості засвоєного студентами теоретичного матеріалу, адекватності його змісту відповідним психолого-педагогічним теоретичним поняттям стосовно сприйняття музичних образів, їх відповідність авторському задуму, вмінню утримувати драматургічну цілісність у процесі виконання фортепіанних творів.

Означений критерій вимірювався такими показниками :

а) міра адекватності задіяних засобів у створенні музично-образної драматургії;

б) міра архітектонічної цілісності презентованих під час виконання майбутніми вчителями музичного мистецтва фортепіанних творів.

Означені критерії покладено в основу визначення рівнів сформованості умінь створення музично-образної драматургії творів майбутніми вчителями музичного мистецтва, а тому є важливим інструментом педагогічної діагностики досліджуваного феномена.

Як підтверджено логікою нашого дослідження, методологічною та теоретичною основою розробки критеріїв діагностики стало визначення основних структурних компонентів (мотиваційно-творчий, інтелектуально-емоційний, композиційно-архітектонічний, самостійно-результативний).

Для визначення ефективності формування вокальної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва нами виділено три рівні: високий (творчий), середній (конструктивний) і низький (репродуктивний) з відповідними якісними характеристиками.

Високий – творчий – рівень характеризується: виявленням стійкої потреби й зацікавленості в активному набутті різноманітних музично-образних емоційних уявлень із різних інформаційних джерел. Студенти цього рівня фіксують результати своєї інтелектуальної діяльності, творчих

надбань у відповідних таблицях; вони демонструють велику кількість прикладів аналізу різних творів, надають якісні й цікаві приклади музично-образних проектів щодо драматургії складних сонатних форм не лише фортепіанних творів, а й камерних сонат, симфонічних творів; демонструють готовність до конструювання уявних і зреалізованих на практиці у виконавській діяльності перед слухацькою аудиторією музичних проектів; досягненням довершеності форми власних музично-образних драматургічних проектів, що вирізняються насиченістю деталізованих характеристик, адекватних сталевим та іншим принципам створення музично-образної драматургії та самостійно демонструють логіку побудови архітектонічної цілісності виконуваних фортепіанних творів.

Для **середнього – конструктивного** – рівня характерними є: виявлення потреби й деякої зацікавленості в набутті музично-образних емоційних уявлень із різних інформаційних джерел; студенти цього рівня фіксують результати власної інтелектуальної діяльності у відповідних таблицях; демонструють значну кількість прикладів аналізу різних фортепіанних творів, надають приклади музично-образних проектів стосовно драматургії нескладних сонатних форм, у переважній більшості фортепіанних творів, іноді камерних сонат; демонструють здатність до конструювання уявних образів музичних творів і реалізують їх на практиці під час залікової сесії та іноді в концертних умовах; досягають помітних результатів у будові музичної форми власних образно-драматургічних проектів, що проявляються в достатній кількості деталей, які адекватні стилю й іншим показникам створення музично-образної драматургії, самостійно або під керівництвом педагога створюють і демонструють власну побудову архітектонічної цілісності виконуваних фортепіанних творів.

Для **низького – репродуктивного** – рівня характерні: виявлення деякої потреби в набутті музично-образних емоційних уявлень із запропонованих інформаційних джерел; студенти цього рівня за вимогою педагогів та експериментатора фіксують результати власної інтелектуальної діяльності у відповідних таблицях; на запит викладача демонструють невелику кількість прикладів аналізу фортепіанних творів, надають приклади музично-образних проектів драматургії простих музичних форм, рідко нескладних сонатних форм фортепіанних творів; демонструють конструювання уявних образів музичних творів за вимогою експериментатора й реалізують їх на практиці тільки під час залікової сесії; досягають деяких результатів у побудові музичної форми власних образно-драматургічних проектів разом із педагогом на занятті з фортепіано, що проявляються в незначній кількості деталей, які адекватні стилю та деяким іншим показникам створення музично-образної драматургії, відбудовують під керівництвом педагога архітектоніку виконуваних фортепіанних творів.

У статті визначено основні функції, які забезпечені вміннями створення музично-образних уявлень, серед яких: навчально-дослідницька (що розкривається в розумінні, пошуку та проектуванні власної

драматургічної ідеї виконуваних фортепіанних творів) виконавсько-інтерпретаційна (що розкривається в презентації створеної творчої концептуальної та емоційної драматургії виконуваних на фортепіано творів); професійно-піаністична (що розкривається у спеціальній фаховій музично-теоретичній навчальній підготовці, збагаченні інтелектуального та емоційного просвітницького й комунікативного досвіду).

Для успішного формування у студентів умінь створення музично-образної драматургії в процесі навчання гри на фортепіано були виявлені такі педагогічні умови, у яких ефективно використовувалися представлені методи створення образно-драматургічних уявлень.

Ми зупинилися на чотирьох основних педагогічних умовах: а) розширення сфери емоційних вражень від прослуховування симфонічних і камерних інструментальних творів; б) створення педагогічних ситуацій індивідуальної інтелектуальної творчої активності; в) стимулювання застосування порівняльного аналізу історіографії нотного матеріалу фортепіанних творів; г) здійснення діалогічного розкриття студентами на занятті образної драматургії фортепіанних творів, виконуваних однокурниками або учнями.

У кожній із розглянутих педагогічних умов ефективно функціонує методичний комплекс формування у студентів умінь створення музично-образних драматургічних уявлень.

Розглянуті педагогічні умови сприяють ефективному прояву основних методів, які складаються у відповідні комплекси. Так, перша педагогічна умова – *розширення сфери емоційних вражень від прослуховування симфонічних і камерних інструментальних творів* сприяє використанню *методів*: збагачення інтерпретаційного персоналізованого виконавського тезаурусу (технічного й концертно-виконавського зі звуком «наживо»); створення проєктів власної емоційної драматургії виконуваних фортепіанних творів; створення музичного накопичувача (на електронних носіях) сонатних форм за стилями (класичний, романтичний, модерн та ін.).

Друга педагогічна умова – *створення педагогічних ситуацій індивідуальної інтелектуальної творчої активності* сприяє використанню *методів*: вивчення досвіду використаних образних асоціацій у науковій і методичній літературі; аналіз драматургічної цілісності образного розгортання форми сонатного *allegro* (з розробкою та без розробки); індивідуальне розкодування гармонічних конструкцій у контексті образно-драматургічних уявлень; привнесення в образні уявлення музично-акустичних оркестрово-інструментальних асоціацій.

Третя педагогічна умова – *стимулювання застосування порівняльного аналізу історіографії нотного матеріалу фортепіанних творів* пов'язана з використанням *методів*: співставлення нотного зображення творів сонатної форми (від її зародження); стимулювання уявного звучання у виконанні на різних клавішних інструментах; надання

різних варіантів образного прочитання одного й того самого твору у виконанні різними піаністами.

Четверта педагогічна умова – здійснення діалогічного розкриття студентами на занятті музично-образної драматургії фортепіанних творів, виконуваних однокурсниками або учнями, успішніше розкриває функціонування таких методів: вербальний опис варіантів музично-образної драматургії конкретного фортепіанного твору; надання різних варіантів музично-образних драматургічних уявлень піаністів у власному виконанні одного й того самого фортепіанного твору перед слухацькою аудиторією.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, розробляючи критеріальний апарат стосовно формування вмінь створення музично-образної драматургії в майбутніх учителів музичного мистецтва, ми враховували визначені методологічні засади, до яких включено функції, педагогічні умови з адекватним методичним комплексом. Рівневі характеристики дозволяють відтворювати ступінь сформованості означеного феномену та спроектувати подальший процес їх удосконалення, що стане предметом подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьина В.Н. Дидактические проблемы підбора репертуара в классе фортепиано / В. Н. Ананьина // Инновации в современном музыкально-художественном образовании : материалы Второй Международной научно-практической конференции. – Екатеринбург, 2008. – С. 193–198.
2. Гринчук Ірина. Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу й ейдосу / Ірина Гринчук, Олена Бурська. – Тернопіль : Вид-во «Підручники і посібники», 2008. – 222 с.
3. Горбовец Л. О. Тенденции развития современного пианизма и фортепианное образование / Л. О. Горбовец // Инновации в современном музыкально-художественном образовании : материалы Второй Международной научно-практической конференции. – Екатеринбург, 2008. – С.164–168.
4. Гуральник Н. П. Науково-педагогічна школа піаністів у теорії та практиці музичної освіти і виховання : навч.-метод. посіб. для вищ. освітн. закл. / Н. П. Гуральник. – Київ : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 256 с.
5. Гуружапов В. А. Художественные представления [Электронный ресурс] / В. А. Гуружапов. – Режим доступа : <http://www.prawo.in.ua/1r/vl-01922.html>
6. Доніна Р. Л. Особливості роботи в класі спеціалізованого фортепіано : навч. посіб. / Р. Л. Доніна. – Донецьк : Донецька держ. музична академія ім. С. С. Прокоф'єва, 2008. – 162 с.
7. Кучерявий І. Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості : навч. посібник / І. Т. Кучерявий, О. І. Клепіков. – К. : Вища школа, 2000. – 288 с.
8. Мельник Т. Образність як психологічна категорія [Електронний ресурс] / Т Мельник. – Режим доступу : http://www.ukrlife.org/main/minerva/obrazno_psyhol.doc
9. Ожегов С. И. Словарь русского языка : 7000 слов / С. И. Ожегов. – 23-е изд., испр. – М. : Рус. язык, 1992. – 915 с.

10. Письменна Наталія. Активізація мислення студента-піаніста як основна умова оптимізації підготовки майбутніх учителів [Електронний ресурс] / Наталія Письменна. – Режим доступу :

http://www.library.udpu.org.ua/library.../visnuk_3.pdf

11. Савчук Ігор. Нові тенденції в українському фортепіанному виконавстві зламу ХХ–ХХІ століть у дзеркалі сучасної композиторської творчості / Ігор Савчук // Сучасне мистецтво : наук. зб. / Ін-т проблем сучасного мистец. НАМ України ; Редкол. : В. Д. Сидоренко (голова), А. О. Пучков (заст. голови), О. О. Авраменко та ін. – К. : Фенікс, 2012. – Вип. VIII. – С. 285–288.

РЕЗЮМЕ

Лю Кешуан. Критеріальний апарат и уровневые характеристики сформированности умений создания будущими учителями музыкального искусства музыкально-образной драматургии.

В статье раскрывается основная цель – представить разработанные критерии относительно анализа эффективности сформированности умений создавать музыкально-образную драматургию произведений, которые исполняют студенты на фортепиано во время обучения. Разработанные критерии определялись на основе теоретического анализа сущности понятия музыкально-образной драматургии и его структуры, состоящей из мотивационно-творческого, интеллектуально-эмоционального, композиционно-архитектонического и самостоятельно-результативного. Результатом исследования стали предложенные критерии: активность проявления творческо-мотивационных потребностей с показателями – мера приобретения образно-драматургических представлений и мера нацеленности на творческую самостоятельность в поиске необходимого информационного ресурса; результативность мыслительной и эмоциональной деятельности с показателями – логика построения и количество зафиксированных (письменно) примеров аналитической самостоятельной работы с музыкальными произведениями и качество зафиксированных проектов эмоциональной драматургии фортепианных сонат, которые пианистически освоены или прослушаны; способность к творческому конструированию воображаемых музыкальных структур произведений с показателями – мера творческой самостоятельности в создании музыкально-образных драматургических проектов фортепианных произведений и качество исполнительской законченности теоретически созданных разработок драматургии произведений; смысловая насыщенность применения представленных составляющих принципов созданных разработок (теоретически и практически) с показателями – мера адекватности использованных средств в создании музыкально-образной драматургии и мера архитектурной целостности презентованных во время исполнения будущими учителями музыкального искусства фортепианных произведений, которые практически применяются в аналитической учебной работе пианистов.

Применение разработанных критериев способствует эффективности создания пианистами драматургических структур произведений. Последующие разработки будут касаться создания методического комплекса для обеспечения поэтапного формирования указанных умений.

Ключевые слова: *умения создания музыкально-образной драматургии произведений, будущие учителя музыкального искусства.*

SUMMARY

Liu Keshuang. Criteria apparatus and level characteristics of formation of the skills of creation of musical-figurative dramaturgy by the future musical art teachers.

The main objective of this article is to present the developed criteria for analyzing the effectiveness of formation of skills to create a musical-imagery dramaturgy of musical works that students perform on the piano during training. The developed criteria were determined on the basis of a theoretical analysis of the essence of musical-figurative dramaturgy and its structure that consists of motivational, creative, intellectual-emotional, compositional-architectonic and self-productive components.

The result of the research was the proposed criteria: the activity of the manifestation of creative and motivational requirement with indicators of the measure of acquiring figurative and dramatic representations and a measure of focus on creative independence in finding the necessary information resource; the results of the analytical work and the number of recorded (written) examples of analytical personal work with music and the quality of recorded projects of emotional drama of piano sonatas that are pianistically learned or auditioned; the ability to design creatively imaginary musical works; musical works with indicators; creative independence in the creation of musical figurative dramatic projects; piano works and quality of performing completeness; creative development of works of drama; semantic saturation of application of the presented making principles of the created developments (in theory and practice) with indicators – a measure of adequacy of the means used to create musical figurative dramaturgy. The measure of the structural integrity presented during the performance by the future teachers of musical art of piano works, which are practically used in the analytical teaching work of pianists.

Application of the developed criteria facilitates for the development of the process of creating by a pianist of dramatic structures. The following developments will concern the creation of an appropriate methodological complex for ensuring the gradual formation of these skills.

Key words: *skills of creation of musical figurative dramaturgy of musical works, future teachers of musical art.*